

ט"ז.

מה שדרשתי בראש השנה שנת תרצ"ו לפ"ק

שהיה גם כן ברית מילה והייתי מוהל בעזה"י

לבבו עד שבוכה ומוריד דמעות, ואם כן הבכייה הוא על עונותיו, ואם כן התרועה הוא לצדיקים גמורים שבוכין ומורידין דמעות של שמחה, ותרועה הוא לשון ריעות והתחברות כמו שנאמר ותרועת מלך בו, והיינו שעל ידי הדביקות מוריד דמעות של שמחה, והשברים הוא להחטאים שעתה הם מתחרטים ומורידים דמעות, ושברים תרועה ביחד ניתקן עבור הבינונים, השברים לגנוח ולבכות על מה שחטאו, והתרועה הוא דמעות של שמחה שבאמת הם גם עובדי השם ושמים במצות השם, אלו דבריו הקדושים בשינוי לשון.

והנה ראש השנה הוא יומא דדינא ומדת הדין תובע דין על ישראל, על כן צריכין ישראל להתחזק בכח ועוז נגד מדת הדין ולבטלו, כמו שאיתא בזה"ק (פרשת אמור דף צ"ט) זכאין אינון ישראל דידועין לסלקא כורסייא דדינא ולתקנא כורסייא דרחמי ובמה בשופר, ואף הבוכה על עונותיו ואינם דמעות של שמחה, מכל מקום מועילין הדמעות של הבכייה והחרטה על עונותיו לסלק את מדת הדין, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל ברי"ה דף ט"ז ע"ב כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה שנאמר מראשית השנה, מרשית כתיב, ועד אחרית סופה שיש לה אחרית, ופירש רש"י שעושים עצמן רשים לדבר תחנונים ותפלה עי"ש, והיינו שמשבר את לבו וצועק ובוכה על אשר חטא על הנפש, והוא ענין שברים, אם כן מבואר דאף דמעות כאלו מועילין נגד מדת הדין לשברו ולסלקו מעלינו, — (ובזה יש לפרש מה שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים פ' עד מתי עשנת בתפלת עמך האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי, והיינו במדה גדולה הנקרא שלישי, ולע"ד יש לומר דלכן הזכיר מדה של שלישי, דרצה לצרף תוך דבריו מליצת זכות על ישראל, ולאמור להקב"ה למה מגיח אותם בצרה הלא יש הרבה בישראל שעל כל פנים בוכין ומורידין דמעה על אשר חטאו, ואף אם אין בהם שיבכו מחמת שמחה או לכל הפחות שברים ותרועה ביחד, אבל על כל פנים השלישי יש בהן שבוכין על

הטורי זהב בסימן חקפ"ד כתב שמעתי שהגאון מ' פייביש מקראקא ז"ל היה מל בראש השנה ולא קנח פיו אחר המילה אלא בפה המלוכלך בדם מילה חקע בשופר לערב מצות מילה בשופר יע"ש, ויש לומר דשניהם הן מסירות נפש להקב"ה, מילה מבואר בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רמ"ה) דהילד הוא מסוכן רק המצוה מגין עליו, ושופר הוא מזכיר עקידה של יצחק שהיה מסירת נפש ממש. — ויש לומר לע"ד עוד כוונה עמוקה בזה, וקודם אפרש מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ס"ב) אחת דיבר אלקים שתיים זו שמעתי כי עוז לאלקים ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ויש להבין איזה שייכות יש מה דקאמר ולך ה' חסד לאחת דבר אלקים.

ונראה דהנה בתוה"ק כתיב יום תרועה הוא לכם, וקבלו חז"ל דכל תרועה צריכה תקיעה מקודם ותקיעה אחר כך כדילפי חכמינו ז"ל מקראי במס' ר"ה דף ל"ג. אמנם התרועה היא בג' אופנים, תרועה לבד, או שברים לבד, או שברים תרועה ביחד, וכולן הן קולות של בכיה כמו שאמרו חכמינו ז"ל שם גנוחי גנח ילולי יליל, וראיתי בחתם סופר על התורה פרשת נצבים שכתב שניתקן ג' מיני בכיות הללו לשלשה כתות בני אדם, כי באמת תרועה אם כי היא יללה ובכיה אין הכוונה על בכיה של צער, אך לפי שכלינו שנתן לנו השי"ת בתורה ובעבודה, שאנו עובדין אותו ועוסקים בתורה, אנו שמחים במנת חלקנו, ומגדל השמחה והדביקות בו ית"ש מתעוררים בבכייה של שמחה, דאנו רואין בני אדם שבעת שיזכו להוליך את בנם או בתם לחופה יורידו דמעות, ואין זה בכייה של צער רק דמעות של שמחה, כן העובד ה' כל כך שמח עם המצוה של שופר או שאר מצות עד שמוריד דמעות ובוכה, וכך היא התרועה בכייה ודמעות של שמחה. — אמנם השברים שהוא גנוחי גנח אין בו בכייה של שמחה, אך כאדם שבוכה ומתחרט על מעשיו ותוהה ובוכה על שבלה זמנו בלא יועיל, ומחמת שידוע שחטא, החטאים דוחקין את

ידי מצות תקיעת שופר ויעמוד בחרדה ובהתעוררות תשובה, ובעבור זה נכתב ונחתם לשנה טובה ומתוקה וגאולה וישועה לכל ישראל בביאת המשיח במהרה בקרוב אמן.

ובזה יש לפרש דברי חז"ל (בבא בתרא ט"ו) דח' פסוקים וימת שם משה עד גמירא משה כתבן בדמע, וקשה הא כתבן בספר תורה והרי צריך להיות נכתב בדיו, אבל יש לומר דבאמת כתבו בדיו, אך דמעות זלגו עיניו, וקא משמע לן בזה דמשה כל כך היה שמח במצוה זו האחרונה לקיים גזירת הבורא למות, עד שמגדל השמחה זלגו עיניו דמעות והבן.

ובמה שכתבתי נראה לפרש מה שכתוב בפרשת בלק לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו, עיין פירש"י, ונראה לפרש דאף כשישראל חוטא, מכל מקום אינו ח'ו מחמת דיעות נפסדות כי האמונה אצלו שלימה רק חוטא יען שאינו יכול להתגבר על יצרו, וזה שאמר ה' אלקיו עמו, אף על פי שחוטא מכל מקום הוא באמונה שלימה ומאמין בה' ולא זו ח'ו מהשי"ת, הא חדא, וגם יש בין ישראל תמיד צדיקים גדולים אשר אוהבים את התורה ואת הקב"ה, ובזכותם אין הקב"ה מביט על עונות ועמל של ישראל, והנה גדול מדריגת הצדיק הוא שכל כך שמח עם התורה

עונותם, וגם עבור שליש זה כדאים הם שיושעו, ואמנם לא רצה להטיח דברים כלפי מעלה, על כן מזכיר בדמעות לשון שליש שרצוף בזה מליצות זכות, כלומר שישראל הן בדמעות שליש והבן).

וזה שאמר רד המלך ע"ה אחת דבר אלקים, השי"ת אמר בתוה"ק תרועה לבד (והיינו דמעות מתוך שמחה, כך צריכין להיות בראש השנה במדרגה גדולה עד שיוריד דמעות מתוך גודל השמחה), שתיים זו שמעתי, אותן שתיים אחרים ששמעתי, דהיינו שברים ושברים תרועה, כי עוז, פירוש שהן עומדים גם כן בתוקף ועוז, לאלקים, נגד מדת הדין, (אי נמי אחת דבר אלקים, התרועה, ושתיים ששמעתי, שברים ושברים תרועה, שלשתן נצרכין, יען כי עוז לאלקים, לפי שמדת הדין הוא חזק מאוד, על כן נצרכין שלשתן לשבר הדין ולסלקו והבן), ואמר ולך ה' חסד וכו', ר"ל כי התרועה הוא מדרגה רמה שכל כך לבו בשמחה עד שהוא מוריד דמעות כנ"ל, אמנם גם מי שאינו בשמחה ובוכה מחמת עונותיו גם כן מקבל הקב"ה הבכיה דהיינו הדמעות, ואינו מביט על מה הדמעות באות, אך כיון שרואה השי"ת מעשה ירידת הדמעות מקבל אותן ומועיל לסלק את מדת הדין, וזה שאומר ולך אד' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, דהיינו על מעשה ירידת הדמעות אף שאין בהם כוונה רמה כמו לבעלי התרועה שהן דמעות מתוך אהבה ושמחה והבן*).

והנה בשבת דף ק"ל אמר רשב"ג מצות מילה שקבלו עליהן בשמחה שנאמר שש אנכי על אמרתך עדיין עושין אותה בשמחה, והוא באמת דבר פלא שאפילו אנשים פשוטים שמחים במילת בנם, והיה צריך שיהיה שרוי בצער, אבל כולם שמחים ועושין סעודה והוצאה רבה ויש הרבה שבוכין ומורידין דמעות בעת מילת בנם, ואין זה דמעות של צער רק דמעות של שמחה, — וכעין זה הוא התרועה של תקיעת שופר שמורידין דמעות של שמחה, ועל כן יש שייכות לשופר עם מצות מילה, דכמו במילה מורידין דמעות של שמחה כמו כן בתקיעת שופר התרועה מרמז על דמעות של שמחה, ועל כן עירב דם מילה בשופר, שדם מילה מועיל שיהיה נחשב למעלה כאלו היה תרועה לבד, דהיינו דמעות מתוך שמחה, שכן במילה אנו עושין כן**). והנה מדרגת תרועה הוא מדרגה גדולה, אבל אנחנו על כל פנים נעשה כהוראת השברים להוריד דמעות על אשר חטאנו ולא הלכנו בדרך טובה, ונתעורר בתשובה לקבל עלינו ללכת בדרכי התורה והיראה, וכל אחד יכוון לצאת

(* **עיין** ב"מ דף נ"ט שערי דמעות לא ננעלו שנאמר וכו' אל דמעתי אל תחרש. — ובזה"ק חיי שרה דף קל"ב ע"ב שכ' ולעולם לא אהדרו דמעין בריקניא עיי"ש. — ובפ' שמות דף י"ב הדרי בתשובה ובכאן קמיה כבא דבכי קמי אבוי מה כתיב והנה נער בוכה ותחמול עליו וכו' עיי"ש. — ובפ' פקודי דף רמ"ה פתחא לא אנעול וקיימא לאינן מאריהון דתיובתא די אושדין דמעה וכו' עיי"ש. — מכל הנ"ל משמע כדברי מרן מו"ז ז"ל דכל הדמעות מקבל ד' ברצון אפילו דמעות של התמרמרות על עונות.

(** **וי"ל** רמז פלא לזה. כי הפסוק "ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתכם" (פ' לך), הוא בגימטריא עם הכולל ב' אלפים ק"ו, כמנין הפסוק "בחצצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ד'" (תהילים צ"ח) אשר דרשו חז"ל לענין מצות תקיעת שופר בר"ה. — ומילה ביום ר"ה א"א רק מילה בזמנה ביום ח' וחושבנא דדין כתושבנא דדין. — והוא סמך לדברי הגאון מו"ה פייוויש מקראקא ז"ל דברי מרן מו"ז המחבר ז"ל.

עוד אמינא טעם להנ"ל, דהנה השופר הוא לזכור עקדת יצחק כמו שאמרו חז"ל (ר"ה דף ט"ז), והנה בפרשת העקדה כתיב ששה פעמים תיבת עלה (חסר וא"ו), א) והעלהו שם לעלה, ב) ויבקע עצי עלה, ג) ואת עצי העלה, ד) ואיה השם לעלה, ה) יראה לו השם לעלה בני, ו) ויעלהו לעלה תחת בנו, ונראה לע"ד בטעם הדבר, על פי מה דאיתא במשנה (זבחים פ"ד מ"ו) לשם ששה דברים הזבח נזבח, לשם זבת לשם זובח לשם השם לשם אישים לשם ריח לשם נוחות ע"ש, על כן כתיב בעקידת יצחק שהיה קרבן עולה להשי"ת ששה פעמים עולה, (וזה לע"ד גם כן מה דכתיב בפסוק וישא אברהם את עינו וירא והנה וכו' וילך כו' ויקח ויעלהו, ששה ווי"ן), והנה ששה פעמים על"ה חסר וא"ו בגימט' תר"ל, וזה שצירף הגאון הנ"ל זי"ע דם מילה עם שופר כי, "דם—שופר" הוא מספר תר"ל. — ובזה נראה לפרש טעם שהתורה שבעל פה נחלק בששה סדרים ולא כהתורה שבכתב שהוא חמשה סדרים, דהנה רבינו החתם סופר ז"ל השריש בהקדמתו לתשובות חיו"ד ובתשובתו סוף חאו"ח סימן ר"ח דעיקר זכות העקידה הוא מה שיצחק מסר את נפשו, כי אברהם שמע מהקב"ה והוא כעין תורה שבכתב, אבל יצחק לא שמע מהקב"ה רק מאביו, והוא כעין תורה שבעל פה שלא שמענו מפי הגבורה, והוא ידע שענין זה שהקב"ה ירצה בקרבן אדם הוא נגד השכל והחוש, ועם כל זה האמין לאביו ומסר את נפשו, למדנו מזה להאמין בתורה שבעל פה ולמסור את נפשינו עליה עכ"ד, ונמצא דעיקר העקידה הוא אמונת תורה שבעל פה, ועל כן חלקה רבי לששה סדרים נגד ששה פעמים עלה שזכר בהעקידה שהוא תורה שבעל פה, שיצחק אבינו מסר נפשו עליה לעשות עצמו כעולה והבן.

ובזה יש לפרש מה שכתוב בנחמיה ח' דעזרא העמיד ששה מימינו וששה משמאלו, ואמרו חז"ל (מגילה כ"ג ע"א) דכנגד זה הן קריאת ששה גברא ביום הכיפורים, ולמה שכתבתי יש לומר דהא העקידה היה ביום הכיפורים כידוע, ועל כן לזכור העקידה תקנו ששה גברי כנגד ששה פעמים עולה, ומהאי טעמא לקח עזרא מימין ומשמאל ששה אנשים שתעמוד לו זכות העקידה דהיינו זכות אבות, והגמרא לא נקט רק מעזרא דחזינן דעזרא חי שבששה פעמים עולה דכתיב בהעקידה והבן, — ולולא דברי חז"ל יש לומר עוד דלקח ששה בימין וכן בשמאל והוא באמצע נגד מספר אח"ד שיהיה שלשה עשר ביחד והבן.

ועם עבודת ה' עד שמוריד דמעות ומיילל, והוא דמעות של שמחה כנ"ל, וזה ותרועת מלך, מאן מלכי רבנן תלמידי חכמים, ור"ל ובכייט התלמיד חכם בו נמצא בישראל, ועל כן מהנך ב' טעמים לא הביט און, וזה שכתב רש"י אפילו מכעיסין וממרין לפניו אינו זו מתוכן יע"ש, כלומר מכל מקום מאמינים בו ואין שוכחין אותו.

עוד נראה לי טעם שייכות שופר למילה, דהנה דוד המלך ע"ה בתהלים ק"ל אומר נפשי לה' משומרים לבוקר שומרים לבוקר, וצריך ביאור למה כפל תיבות שומרים לבוקר, ונראה דהנה אחת מן הפלאות שאנו רואין בישראל הוא, מה שמצפים ומאמינים בביאת המשיח גם עתה אחר שעברו יותר משמונה עשר מאות וששים שנה שאנחנו בגלות ואותותינו לא ראינו ואין אחנו יודע עד מה, ועם כל זאת כל אחד מישראל מאמין בהבטחת הקב"ה בתוה"ק ושב ה"א את שבותך וכו' וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה"א שמה, והוא חידוש גדול מאין יש לנו כח הזה לעמוד באמונה זו אף שאומות העולם יצחקו עלינו, אך מונח בנו כח אבותינו שנגלו מארץ הקודש לחוץ לארץ, ובתחילת הגלות היו חזקים מאוד באמונה זו שהקב"ה יגאלם כי לא היה עוד רחוק מעת שנגלו, וזה האמונה נשרש בתוכינו והוא מובלע בדם שלנו ואי אפשר לכבות האמונה הזאת מקרבינו, וזה שאמר על דור שלנו, נפשי לה' משומרים לבוקר, יען שאני בא מאותן שהיו שומרים לבוקר, שהיו ממתנינים על הגאולה, על כן גם אנחנו שומרים לבוקר והוא רק בכח אבותינו שמונח בנו והבן, אי נמי שאבותינו שהיו במצרים לא אבדו האמונה שהבטיחם יעקב ויוסף שהקב"ה יגאל אותם פקוד פקוד אלקים אתכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם, זה האמונה של אבותינו מונח בדם שלנו, על כן גם היום אנו מאמינים בביאת המשיח. — וכן הוא במילה שקבלו בשמחה ועדיין עושין אותה בשמחה, וביארתי שאברהם אבינו ע"ה היה עושה המצוה כל כך בשמחה גדולה עד שהנחיל משמחה זו גם לנו עד סוף כל הדורות. והנה רבינו סעדיה גאון ז"ל כתב באחד מעשרה טעמים שלו על תקיעת שופר שהוא מזכיר הגאולה כמו שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול יע"ש, וזה האמונה הוא בירושה לנו מאבותינו כנ"ל, וכן במצות מילה נשאר בנו ירושה כנ"ל, על כן יש שייכות מצות מילה לשופר, דכמו דשמחת מילה הוא ירושה לנו מאברהם אבינו ע"ה, כמו כן אמונת הגאולה והבן.